

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گروه آموزشی ژيوار

درس: عربی

تهیه و تدوین:

رضا طورانی

موضوع:

نواسخ (حروف مشبّهةٌ بالفعل و حرف
لای نفی جنس)

نواسخ

قواعد درس (عربی دوازدهم
مشترک بین همه ی رشته ها

نواسخ به کلماتی گفته می شود که بر سر جمله ی
اسمیه می آیند و قواعد حاکم بر آن را منسوخ می
کنند:

الرَّيْبُ لَطِيفٌ | كَانِ الرَّيْبُ لَطِيفًا

منصوب: — ين ين

مرفوع: — ان ون

مبتدا را به اسم خود تغییر نام داده ،
مرفوع می کنند، خبر را با عنوان خبر
خود، منصوب می نمایند

مقاربه

فعل

ناقصه

نواسخ

مبتدا را به اسم خود، تغییر نام داده،
منصوب می کنند. خبر را با عنوان
خبر خود، مرفوع می نمایند

مشبّهة بالفعل

حرف

لای نفی جنس

افعال ناقصه که در عربی یازدهم با آنها آشنا شدید

عبارتند از :

کان (بود) - صار (شد) - مادام (تا وقتی که) -
- لیس (نیست) - أصبح (شد) -
مازال (پیوسته)

و اما آنچه که امروز تحت عنوان نواسخ با آنها آشنا می
شویم عبارتند از:

حروف مشبهة بالفعل

و

حرف لاء نفی جنس

حروف مشبّهة بالفعل عبارتند از :

اِنَّ (همانا) - اَنْ (که) - كَانْ (گویا) - لَيْتَ (کاش)
لَعَلَّ (شاید) - لَكِنْ (ولی)

اسم حروف مشبّهة بالفعل به ۲ شکل در جمله می آید:

- (۱) اسم ظاهر : إِنَّ الْعِلْمَ مفید^{۲۶} (همانا علم مفید است)
- (۲) ضمیر : إِنَّكَ مؤمن^{۲۶} (همانا تو مؤمن هستی)

خبر حروف مشبهة بالفعل به ۳ شکل در جمله ظاهر میشود:

(۱) مفرد : لَيْتَ السُّرُورَ دَائِمًا (ای کاش شادمانی دائمی باشد)

(۲) جمله : لَعَلَّ الْمُنْذِبَ يَتُوبُ (شاید گناهکار ، توبه کند)

(۳) شبه جمله : كَأَنَّكَ فِي الْمَسْجِدِ (گویا تو در مسجدی)

نکته

۱- اسم حروف مشبهة بالفعل هیچگاه ضمیر مستتر نیست چون این کلمات ، فعل نیستند .

۲- از آنجایی که حروف مشبهة بالفعل بر سر جملات اسمیه می آیند، هر گاه مبتدا در این جملات از نوع ضمایر منفصل مرفوع باشد و بخواهیم از حروف مشبهة بالفعل در آن جملات استفاده کنیم باید این ضمایر را به ضمایر متصل منصوب تبدیل کنیم :

هُوَ تَلْمِیذٌ ← إِنَّهُ تَلْمِیذٌ

۳- هر گاه پس از حروف مشبهة بالفعل ، حرف «ما» به صورت چسبیده به آن بیاید، آن را از عمل باز می دارد که به آن «مای کافه» به معنی «بازدارنده» گویند :

<u>مفید</u> ^ء	<u>الصبر</u> ^ء	<u>إنما</u> ^ء	←	<u>مفید</u> ^ء	<u>إن الصبر</u> ^ء
خبر و مرفوع	مبتدا و مرفوع	مای کافه		خبر إن و مرفوع	اسم إن و منصوب

۴- هنگامیکه مای کافّه به حروف مشبّهة بالفعل اضافه شود این حروف، می توانند بر سر جمله ی فعلیه نیز بیایند :

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ (فقط می ترسند از خدا، از [میان] بندگانش، دانشمندان)
فعل مفعول به

۵- «إِنَّمَا» ادات حصر است و در ترجمه به معنی «فقط» می باشد.

٦ - خبر حروف مشبهة بالفعل نیز می تواند بر اسمش
مقدم شود:

يُسْرًا

اسم مؤخر إِنَّ و منصوب

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ

خبر مقدم إِنَّ و محلاً مرفوع

رَجُلًا

اسم مؤخر إِنَّ و منصوب

إِنَّ فِي الدَّارِ

خبر مقدم إِنَّ و محلاً مرفوع

۷- گاهی در تست های حروف مشبّهة بالفعل دیده شده است که
مثلاً گفته می شود؛

الف - در کدام گزینه «ظن» و یا «تخمین» وجود دارد؟
جواب گزینه ای است که «كَأَنَّ» دارد

ب - در کدام گزینه «ترجی» (رجا - امید داشتن) وجود دارد؟
جواب گزینه ای است که «لَعَلَّ» دارد

ج - در کدام گزینه «تمنی» (آرزو) وجود دارد؟
جواب گزینه ای است که «لَيْتَ» دارد

۸- خبر «لیت» و «لعلَّ»؛

الف - در صورتیکه مضارع باشد، به صورت مضارع التزامی ترجمه می شود:

لَيْتَ الْمُسْلِمِينَ يَسْتَيْقِظُونَ مِنْ نَوْمِ الْغَفْلَةِ
ای کاش مسلمانان از خواب غفلت بیدار شوند

لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ : شاید (امید است) شما خردورزی کنید

ب - و اگر فعل ماضی باشد، به صورت ماضی بعید یا ماضی التزامی و یا ماضی استمراری ترجمه می شود:

لَيْتَنَا اسْتَمَعْنَا إِلَى كَلَامِ مَعْلَمِنَا الْمَشْفُقِ
کاش به سخن معلم دلسوز خود گوش کرده بودیم

لَعَلَّ الطُّلَّابَ اِكْتَسَبُوا درجات عالیة
امید است که دانش آموزان نمرات بالایی به دست آورده باشند

لَيْتَ نَاصِرًا اِبْتَعَدَ عَنِ الْكَسَلِ : کاش ناصر از تنبلی دوری می کرد

حرف لای نفی جنس

حرف لاء نفی جنس را به این علت چنین نامیده اند
که؛ همه ی افراد یک جنس را نفی می کند.
مثال:

لَا رَجُلٌ حَاضِرٌ: هیچ مردی حاضر نیست
(یعنی؛ حتی یک مرد هم حضور ندارد / همه ی افراد این جنس را نفی
می کند)

چند نکته راجع به «اسم لای نفی جنس»؛

۱- اسم لاء نفی جنس، فقط به صورت اسم ظاهر در

جمله می آید (یعنی؛ ضمیر بارز و یا مستتر نیست)

۲- اسم لاء نفی جنس، مبنی بر فتح و نکره می باشد و

هیچگاه «ال» یا «تنوین» نمی گیرد

۳- معمولاً در ترجمه ی جمله ای که دارای لاء نفی

جنس است از اسلوب «هیچ نیست» استفاده می

شود.

۴- هیچگاه خبر لای نفی جنس بر اسمش مقدم نمی

شود.

خبر لاء نفی جنس به ۴ شکل در جمله می آید:

(۱) مفرد : لا سيفَ أَقْطَعُ مِنَ الْحَقِّ (هیچ شمشیری بُرنده تر از حق نیست)

(۲) جمله : لا نصيحةَ تَنْفَعُ الْعَنُودَ (هیچ نصیحتی به ستیزه گر (لجوج) سود نمی رساند)

(۳) شبه جمله : لا رَجُلٌ فِي الْبَيْتِ (هیچ مردی در خانه نیست)

(۴) محذوف : لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (هیچ خدایی جز الله موجود نیست)
در اصل چنین بوده است: لا إِلَهَ [موجود] إِلَّا اللَّهُ

خبر محذوف لاء نفی جنس

لا حَوْلَ [موجود] وَلَا قُوَّةَ [موجود] إِلَّا بِاللَّهِ
لا فَتَى [موجود] إِلَّا عَلَى وَ لَا سَيْفَ [موجود] إِلَّا ذَوَالْفَقَارِ

*عَيْن «لا» النفي (عَيْن حرف «لا» غير عامل): (سراسری ریاضی ۹۴)

- الف - يا عاقل! لا تُفكِّر في شؤن الآخِرینَ
- ب - فلا تجعل باطن حیاتک مُعادلاً لظاهر حیاتهم
- ج - فلا أحد إلا و عنده مشاكل في باطن حیاته
- د - لا يعلمها أحد إلا الله تعالى

- *عَيْنَ الحرف الذى جاء لبيان الظنّ و التّخمين:
- الف - ظنّوا أنّ إبراهيم (ع) هو الفاعل فأحضروه
- ب - لعلّ الظنّ لا يُغنى عن الحقّ شيئاً
- ج - كأنّ في حقيبتك فأساً يا مسافر!
- د - يا ليتنا كنّا معك يا حسين!

*عَيْنَ الْكَلِمَةِ الَّتِي تُكْمَلُ جَمَلَةً مَا قَبْلِهَا: (سراسری تجربی ۹۸)

الف - إِنَّ الْعِلْمَ أَحْسَنُ مِنَ الْمَالِ

ب - نَعْلَمُ أَنَّ لِلْعَالِمِ أَصْدِقَاءَ كَثِيرِينَ

ج - وَلَكِنَّ لِصَاحِبِ الْمَالِ أَعْدَاءَ كَثِيرِينَ

د - هَذَا هُوَ الْفَرْقُ بَيْنَ الْعِلْمِ وَالْمَالِ

*عَيْن «لا» يُمكنُ أن تكونَ نافية و ناهية:

الف - لا تُفسدوا في الأرض بعد إصلاحها

ب - أيها الإنسان! أ لا تعلم بأن الله يرى

ج - لا بُدَّ أن لا أكذب في حياتي

د - لا أدخل هذا الطريق لأنه مملوء بالأشواك

*عَيْنُ الصَّحِيحِ عَنِ «لَا» النَّافِيَةِ لِلجِنْسِ: (اختصاصي انساني خارج از کشور ۹۸)

الف - لا اليوم كيوم البعث، لانعلم أسراره

ب - لا فقر أسوأ من الجهل، يفنى عمرنا

ج - لا فصلٌ كالربيع، الأشجار فيه نضرة

د - لا قدرة أقوى من العقل، لحلِّ مشاكلنا

*عَيْنُ الصَّحِيحِ عَنِ «لَا» النَّافِيَةِ لِلْجِنْسِ: (سراسرى رياضى ٩٨)

الف - لا حياءٌ و عفافٌ و أدبٌ إلا لعقل ثابت

ب - لا العزة إلا لربنا الرحيم الذى له كل شىء

ج - لا أتذكر زمانَ ذهابنا إلى تلك الجولة العلمية

د - لا شعبٌ من شعوب العالم إلا و له طريقة للعبادة

*عَيْنِ مَا لَانَرَجُو وَقُوَعَه: (سراسری زبان ۹۸)

- ۱- لعلّ الفوز حليفك في الدنيا
- ۲- كَأَنَّ الْخَيْرَ يَنْزِلُ عَلَيْكَ قَرِيباً
- ۳- لَيْتَ النَّجَاحَ يَتَحَقَّقُ فِي حَيَاتِكَ
- ۴- يَدَّعَى أَنَّهُ كَرِيمٌ لَكِنَّ الْوَاقِعَ لَا يُؤَيِّدُ ذَلِكَ

*عَيْنٌ مَا فِيهِ النَّهْيُ عَنِ الْقِيَامِ بِالْعَمَلِ: (سراسری خارج از کشور
۹۸)

- ۱- لَا نَجَاحَ وَ لَا فَوْزَ لِمَنْ يُرِيدُهُمَا بِلَا جَهْدٍ وَ عَمَلٍ
- ۲- لَا حِيلَةَ لَنَا إِلَّا التَّمَسُّكُ بِالْعَمَلِ وَ الْإِلْتِمَازُ بِالْعُهُودِ
- ۳- لَا تَبْلُغُونَ بِأَقْوَالِكُمْ آمَالَكُمْ، فَإِنَّ الِهِمَّةَ دَوَاؤُكُمْ
- ۴- لَا تَغْتَرُّوا بِمَا لَدَيْكُمْ، فَرَبَّمَا يَزُولُ فِي لِحْظَةٍ

*عَيْنٌ مَضَارِعاً لَيْسَ مَعَادِلاً لِلْإِلْتِزَامِ الْفَارْسِيِّ : (سراسرى
رياضى ٩٨)

- ١- أَمَرْنَا بِأَنْ لَا تَغْضَبَ، وَلَكِنَّا نَغْضَبُ، وَهَذَا الْأَمْرُ شَائِعٌ بَيْنَنَا
- ٢- لَعَلَّ الْإِنْسَانَ يَعْرِفُ الْحَضَارَاتِ مِنْ خِلَالِ الْكُتَابَاتِ وَ التَّمَاثِيلِ
- ٣- كَأَنَّ هَذَا الْجَبَلَ أَعْلَى مِنْ بَقِيَّةِ الْجِبَالِ، لَيْتَنِي أَصْعَدُ إِلَى رَأْسِهِ
- ٤- لَيْتَنَا نَقْرَأَ آرَاءَ عِدَّةٍ كُتَّابٍ حَوْلَ هَذَا الْمَوْضُوعِ لِنَأْخُذَ نَتِيجَةَ
صحيحة

*عَيْنِ «لَا» النافية للجنس: (سراسرى تجربى ١٨٩)

- ١- أَلَا كُلَّ شَيْءٍ غَيْرِ اللَّهِ بَاطِلٌ
- ٢- لَا أَعْلَمُ أَنَّ أَخِي هَلْ نَجَحَ فِي الْإِمْتِحَانِ أَمْ لَا
- ٣- هُوَ وَ أُسْرَتُهُ فَقَرَاءٌ لَا أَغْنِيَاءُ
- ٤- لَا عَجَبٌ أَنَّكَ نَجَحْتَ، لِأَنَّكَ دَرَسْتَ جَيِّدًا

*عَيْنُ الصَّحِيحِ فِي «لَا» النَّافِيَةِ لِلْجِنْسِ: (سراسرى رياضى ٨٦)

- ١- هذا شاعرٌ جليلٌ لا تاجرٌ نشيطٌ
- ٢- قُلْتُ لَزِمِيلى: لا شكٌّ فى إنتظارِ الحقِّ
- ٣- لا يذهبُ المؤمنُ إلى مجالسِ السوءِ
- ٤- أيُّها الغنى! لا إنفاقِ الأموالِ إلّا فى سبيلِ الله

تست

*عَيْنِ الخَطَأِ فِي إِسْتِخْدَامِ الحُرُوفِ المَشْبَهَةِ بِالفِعْلِ:

١- فِي هَذِهِ المَدْرَسَةِ طَالِبٌ مِثَالِيَّ : إِنَّ فِي هَذِهِ المَدْرَسَةِ طَالِباً
مِثَالِيَّ

٢- أَنْتُمْ تَتَكَلَّمُونَ بِاللُّغَةِ العَرَبِيَّةِ : كَأَنَّكُمْ تَتَكَلَّمُونَ بِاللُّغَةِ العَرَبِيَّةِ

٣- الأَثَارُ القَدِيمَةُ تُؤَكِّدُ إِهْتِمَامَ الإِنْسَانِ بِالدِّينِ : إِنَّ الأَثَارَ القَدِيمَةَ
تُؤَكِّدُ إِهْتِمَامَ الإِنْسَانِ بِالدِّينِ

٤- الطَّالِبُ يُدْرِكُ قِيَمَةَ الوَقْتِ : لَيْتَ الطَّالِبَ يُدْرِكُ قِيَمَةَ الوَقْتِ